

Les respostes a la música

**Audicions i recursos didàctics sobre
la sardana, la música per a cobla i
la cançó popular**

Joan de la Creu Godoy i Tomàs

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

Edició subvencionada pel Departament de Cultura
de la Generalitat de Catalunya

Amb la col·laboració de l'Ajuntament d'Olot

Agraïments a: Ajuntament d'Olot, Albert Moraleda Edicions, 44.1 Estudi de gravació, Músics per la cobla, Foment de la Sardana de Banyoles, per la cessió dels drets de les audicions.

Les respostes a la música

Audicions i recursos didàctics sobre la sardana, la música per a cobla i la cançó popular

Disseny coberta: Pere Mateo
Maquetació: DINSIC GRÀFIC

1a edició: desembre 2005

© Joan de la Creu Godoy i Tomàs

© Drets d'edició cedit a: DINSIC Publicacions Musicals, S.L.

Santa Anna, 10 - E 3a - 08002 Barcelona
tel. 34 93 318.06.05 - fax 34 93 412.05.01
e-mail: dinsic@dinsic.com
www.dinsic.com
www.dinsic.es

Impress a: Calamo, Producciones Editoriales, S.L.
Unió, 2
08302 - Mataró

Dipòsit legal: B-50.147-2005

ISBN: 84-95055-01-5

ISMN: M-69210-414-8

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, comprènent-hi la reprografia i el tractament informàtic, com també la distribució d'exemplars mitjançant lloguer i préstec, resten rigorosament prohibides sense l'autorització escrita de l'editor i estaran sotmeses a les sancions establertes per la llei.

DISTRIBUEIX: DINSIC Distribucions Musicals, S.L.

Santa Anna, 10 - E 3a - 08002 Barcelona
tel. 34 93 318.06.05 - fax 34 93 412.05.01
e-mail: dinsic@dinsic.com
www.dinsic.es - www.dinsic.com

INTRODUCCIÓ

En aquest llibre hi trobareu propostes didàctiques i activitats a l'entorn de l'audició de sardanes i de música per a cobla, basades en cançons tradicionals.

Aquest material està dirigit a mestres, professors, educadors, monitors, pares i avis, i a tot aquell qui vulgui apropar-se i entrar en el món de la sardana i la música per a cobla, d'una forma lúdica i enriquidora.

La present proposta ens ofereix una sèrie d'audicions comentades i analitzades d'obres escrites per a cobla basades en cançons populars, i al mateix temps ens aporta les partitures, anàlisis i recursos per a treballar les cançons que se'n desprenen. Finalment, ens dóna suggeriments i materials per a fer diversos treballs, tant gràfics, com de moviment que ens ajudaran a completar aquesta tasca de reconeixement envers un gènere i una agrupació musical que, tot i ser de casa nostra i contemplada en el currículum escolar, és poc coneguda i treballada per molts.

Pensem que aquest material omple, d'una manera inestimable, un lloc buit en aquest tipus de treballs fets entorn de l'audició en general i la sardana i la música per a cobla en concret i pot ajudar a desenvolupar la seva didàctica.

L'autor d'aquest llibre és Joan de la Creu Godoy i Tomàs, Professor de la Facultat d'Educació i Psicologia de la Universitat de Girona. És Doctor en Filosofia i Ciències de l'Educació, llicenciat en Història de l'Art en l'especialitat de Musicologia i Professor Superior de Guitarra. Co-dirigeix l'Escola de Música Activa "La Flauta Màgica" de Figueres. La seva tesi doctoral ha versat sobre l'audició musical a l'escola primària i per tant s'ha especialitzat en l'estudi i investigació sobre el fet d'escoltar la música i proporcionar recursos per a la significació d'aquesta escolta.

Esperem que us pugui ser útil.

PRIMERA PART

ESTRUCTURACIÓ

El present llibre conté dues parts:

La primera, de tipus més teòrica s'encarregarà, en primer lloc, d'exposar i justificar tot allò referent al plantejament del treball i la conceptualització sobre què entenem per "audició musical". També s'analitzaran diversos conceptes referents a la sardana i la cobla.

La segona part es desprèn de la primera i presenta una proposta didàctica de caràcter marcadament pràctic. Es mourà entre el binomi audició-cançó, ja que es basa en la recerca de materials que tenen com a premissa la utilització de la cançó popular en la música per a cobla i el seu ús com a recurs didàctic en les audicions musicals.

FINALITATS DELS MATERIALS

L'objectiu d'elaborar, experimentar i presentar, finalment, aquests materials sobre la sardana, la música per a cobla i la cançó popular, és la d'apropar a grans i petits una petita part de l'ampli repertori que, sobre aquest gènere -la sardana- i la formació instrumental que la interpreta -la cobla-, existeix. Això ho volem fer per mitjà d'una via d'accés simple, planera i molt nostra com és la cançó popular.

Si ajuntem, per una banda, el timbre dels instruments de la cobla i l'estructura de la sardana i, per l'altra, el ric tresor melòdic i rítmic que conté la cançó popular, tenim uns ingredients excel·lents per apropar-nos a la música, o almenys a una part de la nostra música, que per massa pròxima, moltes vegades resta arraconada i/o oblidada.

En la investigació que s'ha fet sobre la resposta a unes músiques escoltades (Tesi doctoral de l'autor "*L'audició musical a l'escola primària: una aportació a la seva didàctica*"), s'ha pogut constatar que als nens i les nenes els agrada i prefereixen escoltar músiques que els recordi una cançó popular que ells i elles hagin cantat prèviament, que no una altra que descobreixin temàticament per primer cop. Sota aquesta base demostrable, que per altra banda no té res d'estranya ni allunyada de la realitat didàctica, s'han planificat tota una sèrie de propostes i suggeriments.

ESCOLTAR MÚSICA ÉS, TAL VEGADA, UN DELS ACTES CONSCIENTS MÉS ABSTRACTES

Escoltar música comporta una acció que, moltes vegades, envaeix allò abstracte degut al caràcter intrínsec de la música. Per això, les didàctiques que ajudin a concretar allò que el nen li pot costar captar, a causa d'aquest grau d'abstracció, seran una aportació molt valuosa o si més no acceptada i benvinguda.

AUDICIONS PROPOSADES. ÍNDEX DEL REPERTORI ESCOLLIT

Sardanes i glosa per a cobla basades en cançons tradicionals catalanes

Audicions	Autor	Cançons
La nina i el gegant	Manuel Oltra i Ferrer	<ul style="list-style-type: none"> • Dalt del cotxe • El gegant del pi
El rabadà	Mariano Mayral i Doz	<ul style="list-style-type: none"> • El rabadà
Fum, fum, fum (glosa)	Tomàs Gil Membrado	<ul style="list-style-type: none"> • Fum, fum, fum
A Betlem me'n vull anar	Josep Prenafeta i Gavalrà	<ul style="list-style-type: none"> • A Betlem me'n vull anar (La gallineta)
Cantant al Pessebre	Lluís Albert i Rivas	<ul style="list-style-type: none"> • L'adoració dels ocells • Nit de vetlla
Estels de Nadal	Pepita Llunell i Sanahuja	<ul style="list-style-type: none"> • El Rabadà • Adeste fideles • El noi de la mare • El desembre congelat
Xerinola	Ricard Viladesau i Caner	<ul style="list-style-type: none"> • Quan el pare no té pa • Tres, sis, nou • Volem pa amb oli • El ball de la manera
Cançó del lladre	Joan Lluís Moraleda i Perxachs	<ul style="list-style-type: none"> • Cançó del lladre.
Canigonenca	Lluís Albert i Rivas	<ul style="list-style-type: none"> • Muntanyes del Canigó • Muntanyes regalades
Lo cant del ocells	Josep Ventura i Casas (Pep)	<ul style="list-style-type: none"> • El cant dels ocells

SEGONA PART

Volem començar la segona part exposant tota una sèrie de dades en forma d'objectius, propostes, activitats, recursos, materials, etc. que ens serveixin d'eines pràctiques pel treball de les audicions i cançons proposades. Aquest treball, recordem-ho, comença un temps abans de fer escoltar l'audició, en la seva preparació: tria de la finalitat a treballar, cerca de l'obra o el fragment d'obra que s'adeqüi a la finalitat perseguida; comprovació, a través de l'audició reiterada, de l'adequació a la finalitat i a l'edat i/o nivell a qui va dirigida, documentació entorn de l'obra i l'autor de l'obra a escoltar, descripció dels objectius i continguts i seqüenciació de les activitats, etc.

Aquesta feina prèvia us la facilita, en gran manera, els descriptors de les audicions, les propostes didàctiques, les partitures i audicions que tot seguit us presentem.

Tingueu en compte que mentre dura l'audició i en fem algunes repeticions, podem introduir elements nous i actius que ajudin a mantenir l'atenció i al mateix temps valorar el seu grau de comprensió. L'apartat dedicat a les activitats ajudarà, sens dubte, a obtenir l'èxit en la nostra feina.

Per tal de facilitar la comprensió i maneig dels diferents blocs que constitueixen aquest apartat us volem fer una petita explicació introductòria de les seves parts.

Descriptor de l'audició

En la fitxa sintetitzada de l'audició s'hi veu reflectit el més essencial que cal conèixer a l'entorn de l'audició a treballar: títol de la sardana, nom i dades del seu compositor, objectius didàctics generals i observacions.

Propostes Didàctiques

Aquestes propostes didàctiques es desprenen dels enunciats de la fitxa anterior en l'apartat d'Objectius Didàctics Generals i volen ser un complement i ampliació de suggeriments pel treball d'audició i cançó.

Partitura de la Cançó

La partitura o partitures de la cançó ens permetrà, a part de cantar la cançó, poder aplicar diferents exercicis de llenguatge musical tant en el seu aspecte rítmic com melòdic. També comparar el material temàtic escrit amb el material sonor de les audicions.

Activitats, Recursos i Materials

Aquest apartat ens proporciona idees, recursos i materials per a poder aplicar d'una forma àmplia, lúdica i atractiva, alguns aspectes de les propostes efectuades i també ens dóna pautes de treball sobre diferents activitats que ens confirmen el grau d'assoliment i significació de l'audició escoltada.

LES AUDICIONS

LA NINA I EL GEGANT

Sardana de Manuel Oltra i Ferrer

Referència: 1

Objectius didàctics generals

- Introduir-nos en el gènere sardana
- Introduir-nos en la sonoritat de la cobla en general i de la tenora i el tible en particular
- Reconèixer unes cançons infantils molt conegudes
- Trobar l'estructura de curts i llargs a través de la cançó popular
- Comprendre l'estructura de la sardana amb l'ajuda del musicograma
- Portar i comptar la pulsació, en els curts i, segons l'edat, en els llargs
- Conèixer el concepte de "quodlibet" *

Observacions

Quodlibet: literalment significa "el que vulguis". Era un cert tipus de composició molt practicada a finals del renaixement i durant el barroc, a la qual s'incorporaven melodies populars amb un cert to humorístic. Es pot dir que és un joc polifònic on sonen a l'ens sems dues o més melodies. En aquesta audició s'hi superposen politonalment "Dalt del cotxe" i "El gegant del pi".

Dades sobre el compositor

Manuel Oltra i Ferrer (València, febrer del 1922) Resident a Barcelona des del mateix 1922. Ha estat catedràtic d'harmonia, contrapunt, fuga i formes musicals del Conservatori Superior de Música de Barcelona (1959-1987). Ha escrit una gran varietat d'obres i és autor de més d'una trentena de sardanes, així com de sardanes corals, obres lliures per a cobla i ballets populars.

PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Objectiu ■ Introduir-nos en el gènere sardana

Proposta □ Creiem que aquesta sardana, basada en dues cançons infantils de gran popularitat, pot ser un gran mitjà musical per introduir els infants en l'audició de la sardana.

En els curts escoltem la cançó "Dalt del Cotxe" i en els llargs, tant bon punt comencen, "El gegant del pi". Al final dels llargs hi ha una superposició o "quodlibet" de les dues cançons.

Objectiu ■ Introduir-nos a la sonoritat de la cobla en general i de la tenora i el tible, en particular.

Proposta ☐ El cant de les cançons és presentat per la tenora en els curts, i pel tible en els llargs, amb la qual cosa podem fer notar i relacionar el timbre d'aquests instruments amb les melodies de les cançons. També ho podem relacionar amb el so més greu de la tenora i el més agut del tible.

Objectiu ■ Reconèixer unes cançons infantils molt conegudes

Proposta ☐ Amb el treball de reconeixement melòdic per separat de les dues cançons potenciem l'educació de l'oïda i el reconeixement tonal. Aquest acabarà amb l'esforç que demana l'audició politonal i la discriminació de les dues melodies a l'ensem.

Objectiu ■ Trobar l'estructura de curts i llargs a través de la cançó popular

Proposta ☐ Reconèixer l'estructura –AA- dels curts i –BB- dels llargs és uns dels objectius que ens marquem com a prioritari ja que això ajudarà a aconseguir una visió formal i estructural del gènere sardana, almenys en la seva forma de concert. El fet que hi surti una cançó en els curts i una en els llargs ajuda a formar aquesta estructuració.

Objectiu ■ Comprendre l'estructura de la sardana amb l'ajuda del musicograma

Proposta ☐ Podem explicar què és un musicograma fent un símil amb el que és un plànol d'una casa o un mapa d'una ciutat i la funció que desenvolupen, que és la d'explicar-nos quina forma i estructura té allò que indiquen i també la de facilitar la nostra ubicació en relació a allò que volem conèixer. (Vegeu l'exemple en "activitats, materials i recursos")

Objectiu ■ Portar i comptar la pulsació, en els curts i, segons l'edat, en el llarg.

Proposta ☐ Un cop seguida la música a través del musicograma i fets els exercicis d'ubicació i seguiment de la música, podem exercitar el comptar les pulsacions, primer oralment, amb l'ajuda dels dits i després gràficament.

Objectiu ■ Conèixer el concepte de "quodlibet"

Proposta ☐ La superposició de melodies és un fet musical molt corrent i aquesta sardana ens ajuda a apropar-nos al concepte de "quodlibet" com a sinònim de juxtaposició tonal. Podem aprofitar aquest fet per exigir una audició concentrada i significativa en el moment que això esdevingui per tal de fer-ne un correcte reconeixement i també ho podem aprofitar per a fer-ne ús en la nostra pràctica vocal o coral.

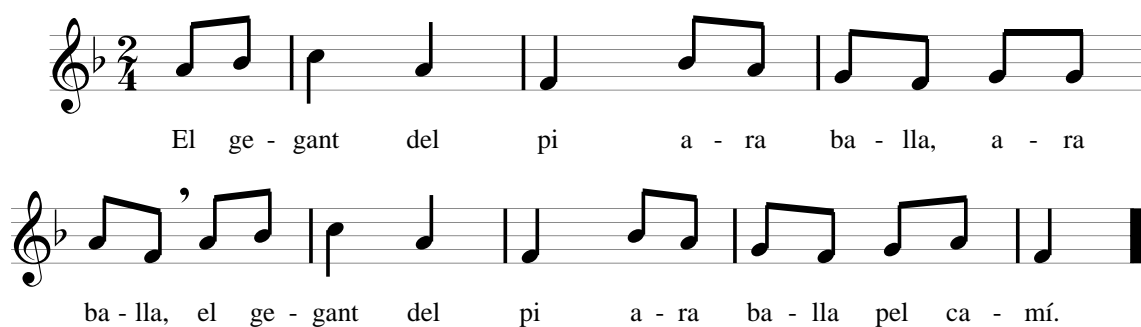

DAIT DEL COTXE

Dait del cot - xe hi ha u - na ni - na que en re - pi - ca els cas - ca -
vells, tren - ta qua - ran - ta, l'a - met - lla a - mar - gan - ta, pi - nyol ma -
dur vés - te'n tu. Si tu te'n vas, ne - ro, ne - ro,
ne - ro, si tu te'n vas, ne - ro, ne - ro, nas.

EL GEGANT DEL PI

El ge - gant del pi a - ra ba - lla, a - ra
ba - lla, el ge - gant del pi a - ra ba - lla pel ca - mí.

El gegant de la ciutat
Ara balla, ara balla.
El gegant de la ciutat
Ara balla pel terrat.

La tintina del gegant
Ara passa, ara passa,
La tintina del gegant,
Ara passa pel davant.

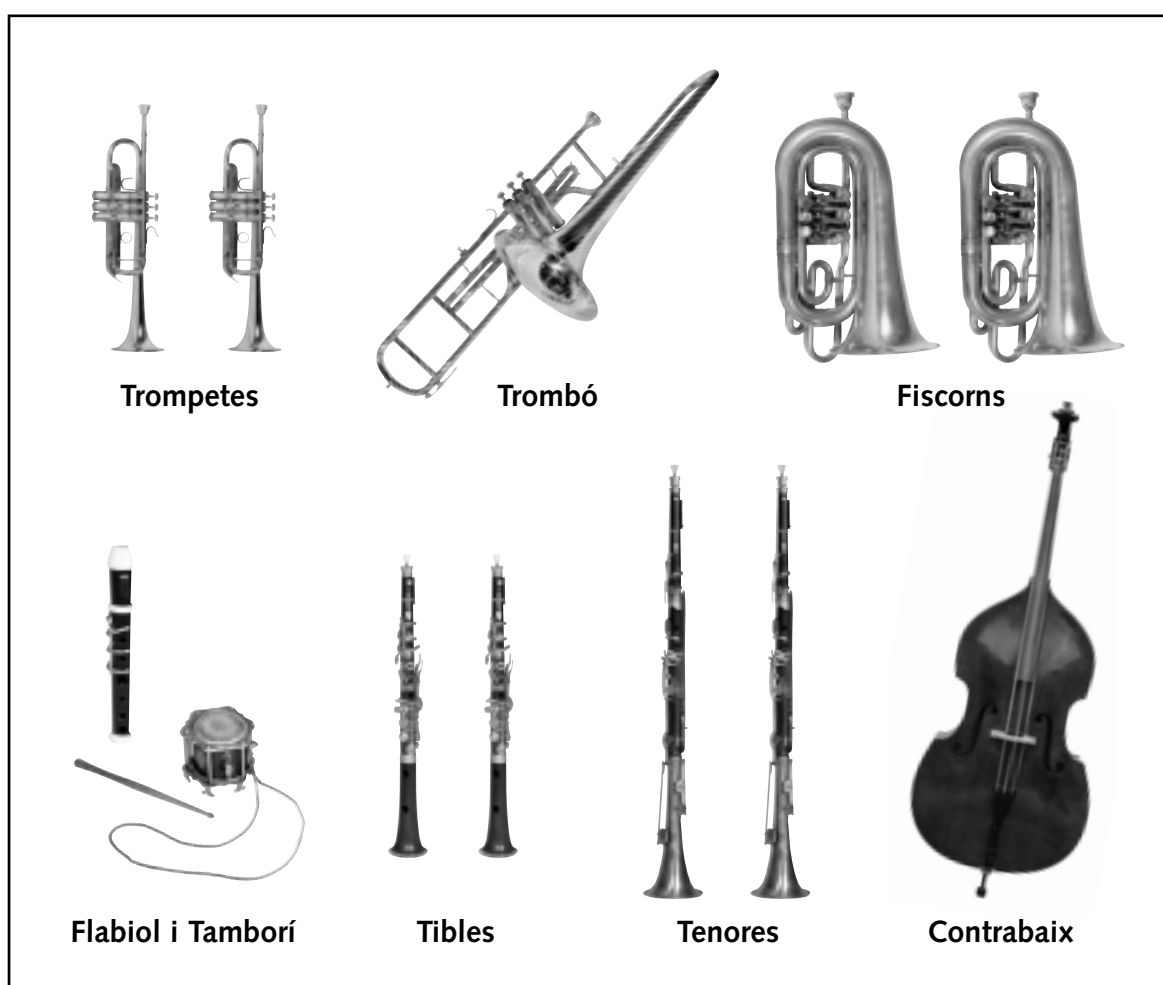
ACTIVITATS, RECURSOS I MATERIALS

La sardana i la cobla

Per encetar el desenvolupament de la present proposta didàctica a l'entorn de l'audició, la cançó i la música per a cobla hem triat aquesta sardana per considerar que pot ser una música de fàcil i atractiu accés per a tots.

Tal com hem dit en l'enunciat d'aquestes propostes, en els curts escoltem la cançó "Dalt del Cotxe" i en els llargs, tant bon punt comencen, "El gegant del pi". Al final dels llargs hi ha una superposició o "quodlibet" de les dues cançons.

El fet d'apropar-se d'una forma lúdica i atraient a la música, per mitjà de les melodies de cançons, pot ajudar a encetar el treball a l'entorn de conceptes com el de *gènere sardana*, o agrupacions instrumentals com la *cobla*.

La tenora i el tible

Dins la cobla hi ha dos instruments que moltes vegades es reparteixen el cant de les melodies: la tenora i el tible. El cant de les cançons és presentat per la tenora, en els curts, i pel tible, en els llargs, amb la qual cosa podem fer notar i relacionar el timbre d'aquests instru-

ments amb les melodies de les cançons. També ho podem relacionar amb el so més greu de la tenora i el més agut del tible.

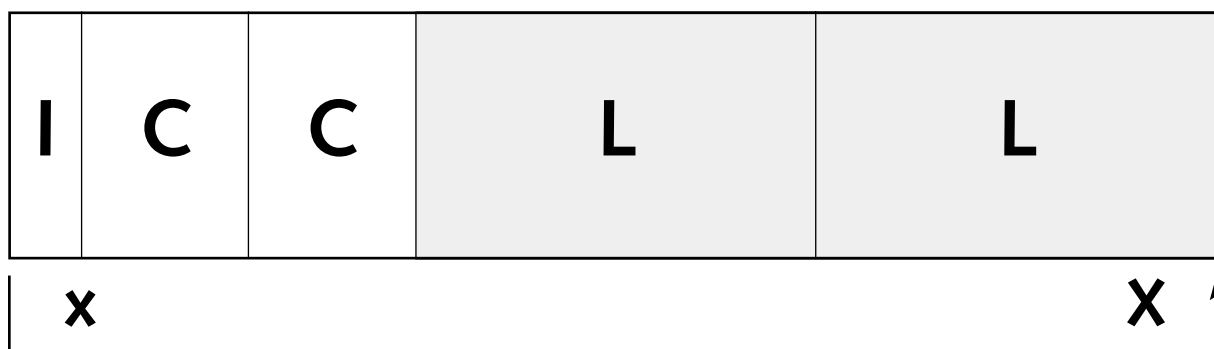
Musicograma i estructura

Per tal de reconèixer l'estructura –AA- dels curts i –BB- dels llargs ens ajudarem amb un recurs música-gràfic que anomenem musicograma i que contribuirà a aconseguir una visió formal i estructural del gènere sardana, almenys en la seva forma de concert.

El musicograma és una reproducció visual del desenvolupament dinàmic d'una composició. És un esquema amb símbols, figures geomètriques i colors, basats en un codi molt simple. En definitiva, és una reproducció visual d'una obra i ens permet veure-la en la seva totalitat i aprehendre amb més facilitat els seus valors estructurals, de timbre, dinàmica, textura, etc.

El que no pot realitzar el musicograma és fer-nos sentir com sona una obra, ja que no té el paràmetre de durada i altura que porta implícita la notació musical. Bàsicament, doncs, ens ajuda a percebre com serà la forma i estructura de l'audició i, a partir d'aquesta base o esquelet estructural, afegir-hi tants elements, tímbrics, dinàmics o texturals, com es vulgui. Hem d'anar en compte, encara que haguem dit que era una ajuda i un recurs per acompanyar i fer més activa l'audició, de no convertir-lo, a causa d'una excessiva complexitat, en una dificultat afegida sinó tot el contrari.

Per fer comprendre la utilitat d'aquest recurs "Músico-Gràfic" podem comparar el musicograma amb el plànol d'un pis o una casa o amb el mapa d'un edifici, poble o ciutat. D'alguna manera, tots ells són materials i eines que ens ajuden a fer-nos una idea aproximada de l'estructura i forma que tenen el que representen, així com ens ajuden a ubicar-nos i a seguir-ne un recorregut. Podem aprofitar aquest símil per a treballar amb els alumnes sobre algun plànol o ajudar a fer-se, segons les possibilitats de cada un, el seu plànol ja sigui del pis, casa, escola o classe.

Llegenda: I: introit o introducció, C: curts, L: llargs, x: cop de tamborí inicial, X: acord final.

Ja que hem fet el símil del musicograma amb el plànol d'una casa o pis, podem continuar el joc i dir que estem a punt d'entrar en un pis – una música- que té 5 habitacions – 5 parts -.

Objectius didàctics generals

- Reconèixer el timbre de la cobla en general.
- Reconèixer el timbre del flabiol.
- Relacionar aquest instrument amb el personatge del rabadà.
- Reconèixer el timbre del tamborí.
- Treballar el ritme obstinat típic de les sardanes.
- Relacionar, segons l'edat, aquest ritme amb les funcions tonals bàsiques de Tònica i Dominant.
- Reconèixer el timbre de la tenora i el tible.
- Reconèixer, dins l'estructura de la sardana, una cançó popular de Nadal molt coneguda i divulgada.

Observacions

Aquesta sardana és de les primeres que es compongué sobre temes nadalencs. El tema principal està tocat en tonalitat de Fa Major.

Dades sobre el compositor

Marià Mayral i Doz (Saragossa, 9 d'agost de 1892- Barcelona, 8 de març de 1962). Es dedicà sobretot al cant coral. De petit fou cantaire de l'Escolania de la catedral d'Osca; quan tenia 15 anys fou membre de l'Escolania de la catedral de Barcelona. Va fundar l'Orfeó del Centre Social de Betlem de Barcelona i l'Orfeó Goya, també de la ciutat comtal. Fou el pare del famós tenor Ricard Mayral. Escriví diverses sardanes com Camí del poble, Les trenes d'or, El senyor Ramon, L'airet de matinada, entre d'altres.

PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Objectiu ■ Reconèixer el timbre de la cobla en general

Proposta ☐ Creiem que aquesta sardana, pels contrastos entre els instruments, pot donar una idea sonora molt bona del timbre dels instruments de la cobla, tant de forma aïllada com general.

Objectiu ■ Reconèixer el timbre del flabiol i relacionar-lo amb el personatge del rabadà

Proposta ☐ El flabiol és l'instrument que fa l'introït o introducció a totes les sardanes, en el cas d'aquesta també assumeix la funció de rabadà.

Objectius didàctics generals

- Reconèixer diferents melodies provinents de cançons populars molt conegudes i comparar les seves tonades.
- Seguir el musicograma de les cançons en relació amb l'estructura de la sardana, ordenant els diferents elements que formen aquesta barreja o "amanida" a la catalana sota el títol de "Xerinola".
- Gaudir d'una audició amb elements coneguts i descobrir-ne de nous.
- Conèixer i apropar-nos a la figura del compositor, a la seva obra i a la seva faceta de gran instrumentista de la tenora.

Dades sobre el compositor

Ricard Viladesau i Caner (Calonge, 18 de gener de 1918- Barcelona, 26 de gener de 2005). Alternà el seu lloc de residència entre Barcelona i Llafranc i en el moment de la seva mort havia escrit unes 200 sardanes. Cal destacar de la seva vida i obra dos aspectes que l'han caracteritzat: les seves dots excel·lents com a instrumentista de la tenora i una fecunda producció com a compositor de música per a cobla caracteritzada per l'equilibri entre força i emotivitat.

La seva faceta d'instrumentista va arribar al seu punt més àlgid quan exercia el paper de tenora solista a la Principal de la Bisbal, pel qual era conegut com a "príncep de la tenora", sobrenom que li va posar l'eminent músic català Pau Casals.

La seva vessant compositiva augmentà en deixar, en part, la seva activitat interpretativa. El 1990 l'Obra del Ballet Popular li lliurà la Medalla al Mèrit Sardanista, i un any més tard, el 1991, la Generalitat li atorgà la Creu de Sant Jordi.

Moltes de les seves sardanes han rebut premis i distincions, així com una àmplia acceptació del públic. En destaquem: Aquell rossinyol, Sa Roncadora, La sardana de Llafranc, Port de Llançà, Girona 1808, A en Pep de la Tenora, Girona m'enamora, etc.

PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Objectiu ■ Reconèixer diferents melodies provinents de cançons populars molt conegudes i comparar les seves tonades

Proposta □ Si fem una primera audició d'aquesta sardana sense fer esment del què anirem a escoltar, molt possiblement veiem en els rostres dels nostres oients cares de sorpresa o satisfacció per haver reconegut algun gir melòdic o tonada que recorden o reconeixen. A partir d'aquesta primera aproximació al material temàtic podem fer cantar, buscar, comparar les melodies escoltades amb les melodies trobades als nostres cançoners o memòria col·lectiva.

Objectiu ■ Seguir el musicograma de les cançons en relació amb l'estructura de la sardana, ordenant els diferents elements que formen aquesta barreja o "amanida" a la catalana

Proposta □ Si tenim un musicograma "mare" de la sardana penjat a la nostra classe o aula, podem ordenar i seguir el curs de l'audició a través de seguir les diferents cançons i melodies conegudes que formen aquesta amanida a la catalana sota el títol de "Xerinola".

Objectiu ■ Gaudir d'una audició amb elements coneguts i descobrir-ne de nous

Proposta □ Els elements coneguts ens donen seguretat, estabilitat i fan de guia a l'audició. Podem aprofitar la seguretat que ens donen aquests elements coneguts per a treballar d'altres que ens són més llunyans i que cal no oblidar per tal d'efectuar una audició més significativa i global.

Objectiu ■ Conèixer i apropar-nos a la figura del compositor, a la seva obra i a la seva faceta de gran instrumentista de la tenora

Proposta □ Hi ha compositors que han compaginat o compaginen la seva faceta creadora amb una altra de musical relacionada amb la cobla com pot ser la d'instrumentista o de director musical d'una cobla.

En el cas del músic que ens ocupa ens sembla interessant fer conèixer i treballar la seva figura sota aquests dos aspectes: compositor i instrumentista de la tenora.

QUAN EL PARE NO TÉ PA

TRES, SIS, NOU

VOLEM PA AMB OLI

EL BALL DE LA MANIERA

ACTIVITATS, RECURSOS I MATERIALS

Escoltar i reconèixer

Escoltar sempre és plaent i més quan es tracta de melodies, ritmes o girs melòdics arrelats en el nostre folklore.

La present sardana "Xerinola" ens ofereix una mostra de diferents melodies d'aquelles que serveixen per passar-s'ho bé. Podem aprofitar el fet d'escoltar la sardana per demanar als nostres auditors si saben de quina cançó o dansa es tracta. Podem donar la consigna que en acabar els primers curts pararem la música i ens ho poden dir i així mateix en els primers llargs. Pot ser que no ho sàpiguen, que els "soni" però no en coneguin el nom o que diguin el nom d'una altra cançó que s'hi sembli. També podem facilitar la tasca de reconeixement presentant els fragments ampliats de les partitures de les quatre cançons, d'una forma desordenada, i relacionar les melodies escoltades amb la música escrita.

Un cop fet aquest treball podem cantar, picar i copsar en definitiva les variants rítmiques i melòdiques de les cançons proposades amb les melodies utilitzades pel compositor.

Elements propers (il·luminats) elements llunyans (ombrejats)

En qualsevol música que escoltem, l'auditor, sigui nen o adult, dirigeix l'atenció – il·lumina - allò que li es conegut o familiar, en aquest cas les melodies d'aquestes cançons. Això fa que sense adonar-se'n, focalitzi o posi atenció a aquest fet sonor i deixi de banda, involuntàriament – ombregi – d'altres elements presents en l'audició. És feina del conductor de l'audició o dinamitzador de la sessió d'escolta fer que s'adonin d'aquests elements que no han estat enfocats en un primer moment. En el cas d'aquesta sardana podem ajudar a reconèixer:

- 1) Quin paper té l'acompanyament dels instruments greus en els curts de la sardana (acompanyament a temps, contratemps, amb fórmules rítmiques omplint espais dels instruments aguts, etc.).
- 2) En els llargs, després del "Tres, sis, nou", fer escoltar la melodia de dansa, ràpida i lleugera tocada pel vent fusta amb acompanyament de l'obstinat típic de les sardanes.
- 3) La resposta per imitació dels instruments greus en el "Volem pa amb oli".
- 4) La nota llarga i aguantada dels instruments de vent fusta mentre el vent metall fa la melodia del "Ball de la Maniera".

La cançó com a fil conductor de l'estructura de la sardana

En un musicograma ampliat, i que tinguem per totes les audicions de sardanes presentades, vegeu un possible model a les audicions 1 i 9), podem anar enganxant un símbol identificador de les cançons a dins de les caselles. D'aquesta manera podem:

- 1) Saber si un auditor reconeix la melodia i la relaciona amb la música escoltada
- 2) Saber si col·loca el símbol en el lloc correcte dins el musicograma o estructura de la sardana.

Instrumentista i Compositor

Podem aprofitar l'audició d' aquesta sardana per a introduir o treballar si cal, el terme d'intèrpret i el de compositor. Tots dos termes són ben diferenciats i en el cas del personatge que ens ocupa, Ricard Viladesau, els ostenta ambdós amb lletres majúscules, tal com hem fet referència a la breu biografia que acompanya aquestes línies.

Si definim **interpretar** com "l'acció de **realitzar** sonorament una obra musical, ja sigui amb la veu, o per mitjà d'un o diversos instruments"¹, l'**intèrpret** serà aquell qui sap i pot interpretar.

Ricard Viladesau va excel·lir en la interpretació de la Tenora començant de ben jove a tocar aquest instrument fins el punt que Pau Casals, excel·lent intèrpret del violoncel el va anomenar "Príncep de la Tenora".

Si busquem ara, en el mateix diccionari sobre lèxics musicals¹, la definició de **composició** podem trobar que s'anomena així tant a l'Art i la Tècnica de la Creació Musical com el resultat de la mateixa. Per tant el **compositor** és la persona que fa composicions és a dir que domina aquest art i ens proporciona, un cop acabat el seu procés creatiu, l'obra musical ja realitzada.

En el cas de Ricard Viladesau podem destacar de les seves composicions un equilibri entre la força i l'energia de la seva música i una línia melòdica inspirada, popular i clàssica a la vegada que fa que es comuniqui amb el públic i per tant arribi, d'una forma directa i plaent, a la majoria de la gent.

---

¹ LÈXIC MUSICAL, els noms de la música de Joan Úbeda i Comas. Ed. Oikos-Tau

ÍNDEX

	Pàg.
Introducció	3
Primera part - estructuració	5
Finalitats dels materials	5
Escoltar música és, tal vegada, un dels actes conscients més abstractes	5
Acte	6
Escoltar	6
Música	7
El so	7
El temps	7
Apreciació	8
Paràmetres, valors i qualitats que intervenen en l'audició musical	8
Valors tonals	9
El silenci	9
El so	9
Acord	9
Timbre	9
Color harmònic	9
Valors texturals	9
Textura simple / complexa	9
Suau / aspre, fi / gruixut, prim / dens	10
Orientació homofònica o contrapuntística	10
Centralitzada o de joc intern	10
Figuració	10
Valors dinàmics	10
Clímax	11
Tensió / distensió	11
Creixement / caiguda	11
Valors temporals	11
Ritme	11
Tempo	11
Tempo logogènic / melogènic	12
Tempo lliure / estricte	12
Moviment / estancament	12
Conflicte i desviació	12
Valors estructurals	12
Estròfic, variació, cantus firmus o girder, mosaic, orgànic	13

Ús de les melodies folklòriques per part del compositor	13
Reflexions a l'entorn de la didàctica de l'audició	14
Sentir-escotar-entendre-comprendre	15
La cançó popular i l'audició de música per a cobla	15
Proposta i fonamentació metodològica	17
La sardana i la música per a cobla	18
La sardana	19
La glosa	20
La cobla	20
Audicions proposades. Índex del repertori escollit	22
Segona part	23
Descriptor de l'audició	23
Propostes didàctiques	23
Partitura de la cançó	23
Activitats, recursos i materials	23
Les audicions	25
<i>La nina i el gegant . . . . .</i>	<i>25</i>
Objectius didàctics generals	25
Observacions	25
Dades sobre el compositor	25
Propostes didàctiques	25
Dalt del cotxe	27
El gegant del pi	27
Activitats, recursos i materials	28
La sardana i la cobla	28
La tenora i el tible	28
Musicograma i estructura	29
Cartells simbòlics de les cançons	30
Ritme / pulsació. Durada	30
Altura / timbre	31
Intensitat	31
Melodia	32
<i>El rabadà . . . . .</i>	<i>35</i>
Objectius didàctics generals	35
Observacions	35
Dades sobre el compositor	35
Propostes didàctiques	35
El rabadà	35

Activitats, recursos i materials.	36
Cartells del flabiol i el tamborí	37
Musicograma	38
Pulsació i ritme	38
Melodia i cançó.	39
Tible i tenora	39
<i>Fum, fum, fum</i> (glosa)	41
Objectius didàctics generals.	41
Observacions	41
Dades sobre el compositor.	41
Propostes didàctiques	41
Fum, fum, fum	42
Activitats, recursos i materials.	43
Cartell melòdic i rítmic del motiu principal	43
El temps i el contratemps	44
El flabiol	45
La imitació	4B
<i>A Betlem me'n vull anar</i>	46
Objectius didàctics generals.	46
Dades sobre el compositor.	46
Propostes didàctiques	46
A betlem me'n vull anar	47
Activitats, recursos i materials.	48
Greu i agut	48
"Concertar-se" és "posar-se d'acord"	48
Reconeixement de les parts de la cançó dins l'estructura de l'audició	49
El flabiol pregunta, la tenora respon.	49
<i>Cantant al pessebre</i>	50
Objectius didàctics generals.	50
Dades sobre el compositor.	50
Propostes didàctiques	50
L'adoració dels ocells	51
Nit de vetlla	52
Activitats, recursos i materials.	53
Primer la cançó o primer la sardana?	53
Estructura de la sardana a través de la cançó.	53
Diàleg de timbres	53
<i>Estels de nadal</i>	54
Objectius didàctics generals.	54
Dades sobre la compositora.	54

Propostes didàctiques	54
Fidels atanseu-vos (Adeste fideles)	55
Activitats, recursos i materials	56
El tema, la cançó i la partitura	56
El flabiol: un gran ornamentador	57
La dona en el món de la composició	57
Pluja de motius i temes	57
<i>Xerinola</i>	58
Objectius didàctics generals	58
Dades sobre el compositor	58
Propostes didàctiques	58
Activitats, recursos i materials	60
Escoltar i reconèixer	60
Elements propers (il·luminats) elements llunyans (ombrejats)	60
La cançó com a fil conductor de l'estructura de la sardana	60
Instrumentista i compositor	61
<i>La cançó del lladre (Quan jo n'era petitet)</i>	62
Objectius didàctics generals	62
Dades sobre el compositor	62
Propostes didàctiques	62
Cançó del lladre	63
Activitats, recursos i materials	63
Motiu melòdic del tema principal	63
Ritme obstinat de negra i dues corxeres que acompanya el cant	64
La tenora: la cantant de la cobla	64
On és la cançó?	64
<i>Canigonenca</i>	65
Objectius didàctics generals	65
Dades sobre el compositor	65
Propostes didàctiques	65
Muntanyes del canigó	66
Muntanyes regalades	67
Activitats, recursos i materials	67
Cançó i estructura	67
L'obstinat rítmic és molt obstinat	67
Reconeixement de la cançó	68
Primer i segon pla	68
La imitació com a recurs de desenvolupament orgànic	68
<i>El cant dels ocells</i>	69
Objectius didàctics generals	69

Dades sobre el compositor.	69
Propostes didàctiques	69
El cant dels ocells.	70
Activitats, recursos i materials.	71
Conceptes tècnics a l'abast de tothom.	71
La tenora de la mà d'en "pep de la tenora"	71
El compositor i la seva transcendència històrica i literària.	71
Seguiment de la cançó. Validació del ritme	72
El flabiol refila el "El cant dels ocells".	73

C. D. DE LES AUDICIONS

1. La nina i el gegant Manuel Oltra i Ferrer	4'38"
2. El rabadà Mariano Mayral i Doz	4'11"
3. Fum, fum, fum (glosa) TomàsGil Membrado	4'23"
4. A Betlem me'n vull anar Josep Prenafeta i Gavalrà	4'30"
5. Cantant al Pessebre Lluís Albert i Rivas	3'50"
6. Estels de Nadal Pepita Llunell i Sanahuja	4'38"
7. Xerinola Ricard Viladesau i Caner	4'27"
8. Cançó del lladre (Quan jo n'era petit) Joan Lluís Moraleda i Perxachs	4'30"
9. Canigonenca Lluís Albert i Rivas	4'23"
10. Lo cant dels ocells Josep Ventura i Casas	3'51"

Procedència de les audicions contingudes al CD

A Betlem me'n vull anar, Fum, fum, fum, interpretats per la Cobla Mongrins en el disc "Nadales i Sardanes 1", editat per l'Ajuntament d'Olot.

El rabadà, El cant dels ocells, Cantant al pessebre, Estels de Nadal, interpretats per la Cobla Ciutat de Girona, en el disc "Nadales i Sardanes 2", editat per l'Ajuntament d'Olot.

Xerinola, interpretat per la Cobla La Selvatana, en el disc "Cobla Selvatana - Tenora Josep Farràs", editat per el Foment de la Sardana de Banyoles.

La nina i el gegant, interpretat per la Cobla de Cambra de Catalunya, en el disc dedicat a Manel Oltra de la Col·lecció "Músics per la Cobla", editat per Músics per la Cobla.

Cançó del lladre, interpretat per la Cobla Sant Jordi, en el disc "Sardanes de Joan Lluís Moraleda", editat per Publicacions Albert Moraleda.

Canigonenca, interpretat per la Cobla Mongrins, en el disc "L'Escala a Lluís Albert" editat per Publicacions Albert Moraleda.